

Галянок А. Д.

Навуковы кіраўнік Савік С. А.

Беларускі нацыянальны тэхнічны універсітэт

Уводзіны. Пасля захопу ўсёй БССР нямецка-фашысцкімі войскамі яе тэрыторыя была падзелена на тры зоны кіравання: ваеннай групы «Цэнтр», рэйхскамісарыятаў «Остланд» і «Украіна», генеральная акруга Ўсходняя Прусія. З першых дзён вайны амаль на ўсёй тэрыторыі БССР былі арганізаваны партызанскія атрады, таксама праз некалькі месяцаў да іх далучыліся польскія партызаны.

Асноўная частка. Пасля акупацыі часткі тэрыторыі Савецкага Саюза захопнікі ўсталявалі там так званы «новы парадак». «Новы парадак» – сістэма ваенна-паліцэйскай, эканамічных, палітычных і ідэалагічных імпрэз, скіраваных на ўсталяванне і падтрымку дзяржаўнага ладу агрэсараў, эканамічнае рабаванне захопленых тэрыторый, рэжым тэрору, здзекаванняў над насельніцтвам насаджэння нацыянал-сацыялістычнай ідэалогіі. Практычныя заданні ў вядзенні «новага парадку» у захопленых рэгіёнах былі выкладзены ў «Інструкцыі пра асобныя вобласці» да дырэктывы № 21 («план Барбароса»), выданай 13 сакавіка 1941 г., і шэрагу іншых дакументаў, што змяшчаюць указанні па арганізацыі і чыннасці акупацыйных улад. Спачатку на захопленай тэрыторыі гаспадарылі вайсковыя ўлады, якія паступова перадавалі Функцыі кіравання германскім акупацыйным органам. Загадам фюрара ад 17 чэрвеня 1941 г. уводзілася германскае адміністрацыйна-тэрытарыяльнае дзяленне і сістэма акупацыйнага кіравання. Спачатку планавалася стварыць 5 рэйхскамісарыятаў: «Остланд», «Украіна», «Масква», «Туркестан», «Каўказ». Аднак зрыў плана «імгненнай вайны» парушыў мэты германскіх агрэсараў [1, з. 99].

На тэрыторыі БССР пад акупацыяй нямецка-фашысцкіх войскаў апынулася каля 8 млн чалавек, а таксама 900 000 савецкіх ваеннапалонных. Нямецкім урадам праводзіліся імпрэзы згодна з бязлітасным планам «Ост». Што з сябе зусім уяўляў план «Ост»? Гэта план па знішчэнні «расава шкоднай» часткі насельніцтва: яўрэяў, цыган, фізічна і псіхічна хворых. Для рускага насельніцтва ў іх быў такі развязак: 75% ад усяго насельніцтва знішчыць, а іншыя 25% анямечыць і вывесці ў Германію для прац (такіх людзей клікалі «остарбайтары»). На акупаваных тэрыторыях Беларусі былі пабудаваны канцлагеры («Лагеры Смерці»). Самым вялікім і жудасным з такіх лагераў лічыўся Трасцянецкі лагер смерці ў якім было забіта 206,5 тыс. чалавек. Апроч «Лагераў Смерці» таксама былі створаны гета

зоны жыцця яўрэяў. Іх прыкладна было ад 111 да 200, але па запісах доктара гістарычных навук Эмануіла Ёфэ 299 гета ў 277 населеных пунктах. Найболей буйныя гета былі ў Мінску, Горадні, Бабруйску, Баранавічах, Брэсце, Пінску, Слоніме, Гомелі. Праводзіліся жосткія каранні. Найболей буйнымі карнымі аперацыям з'яўляліся «Вясновае свята», «Арол», «Трохкутнік», «Чароўная флейта», «Котбус», «Герман». У справядачы пра вынікі экспедыцыі «Герман» (ліпень – жнівень 1943), праведзенай на тэрыторыі Валожынскага, Івянецкага, Любчанскага, Наваградскага і Юрацішкаўскага раёнаў, Курт фон Готберг паведамляў у Берлін, што забіта 4 280 чалавек, узятая ў палон 20 944 чалавек, у тым ліку 4 180 дзяцей. Нямецкімі салдатамі было рэквізавана 3 145 курэй, 6 776 кароў, 499 цялят, 9 571 авечак, 1 517 свінняў і звыш 100 сельскагаспадарчых машын [1, с. 116].

Вядома, толькі рэпрэсіўнымі метадамі рэалізаваць акрэцыйную палітыку было складана. Каб прыцягнуць мясцовых жыхароў на свой бок, захопнікі і лідары беларускага калабарацыянізму рабілі некаторыя крокі па прыладзе сацыяльнай і культурна-грамадскага жыцця. За лаяльнае дачыненне да акупацыйных улад мясцоваму насельніцтву абячаліся выплаты матэрыяльнай дапамогі, невялікіх пенсій. Арганізаваліся школы, дзіцячыя сады, установы культуры і царквы. Рабілася гэта дзеля ўзмацнення ідэалагічнага ўплыву і, вядома ж, пад жорсткім кантролем акупантаў. 30 жніўня 1942 г. адбыўся Ёсебеларускі сабор праваслаўнай царквы. Аднаўлялі працу 1 044 праваслаўныя парафіі, дзелялі 3 манастыры. Былі адкрыты касцёлы ў Мінску, Магілёве, Барысаве, Беразіне, Заслаўі, Лагойску, Уздзе. Дазвалялася чыннасць уніяцкай царквы і некаторых сектанцкіх грамад. Ужыццяўлялася рыхтоўля святароў. Аднак большасць беларускага духавенства не пайшла на супрацу с акупантамі. Германская адміністрацыя імкнулася. Увесь комплекс культурна-масавай, агітацыйна-прапагандысткай і рэлігійнай чыннасці быў скіраваны на ўмацаванне акупацыйнага рэжыму і насіў адкрыта антысавецкі характар. Мэтай яго было спрыянне рэалізацыі планаў нацысцкай Германіі [1, с. 120]

Заклучэнне. За тры гады акупацыі нямецка-фашысцкімі захопнікамі, Беларусь перажыла падвойнае праходжанне германска-савецкага фронту, за час акупацыі загінула 2 млн. чалавек у іх ліку ад 250 тыс. да 1 млн. яўрэяў, каля 3 млн чалавек страцілі месцы жыхарства. Дакладная колькасць ахвяр з боку Беларусі за ўвесь час войны вельмі цяжка вызначыць. Праз 20 гадоў Другой сусветнай вайны афіцыйна лічылася, што колькасць ахвяр склала 2 млн. 200 тыс. чалавек. Упершыню лік загінулых стаў вядома ў 1944 годзе ў выніку абагульнення звестак «Надзвычайнай камісіі па расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх акупантаў».

Літаратура

1. Каваленя, А. А. Вялікая Айчынная вайна савецкага народа (у кантэксте Другой сусветнай вайны) / Каваленя А. А. [і інш.]. – Выдавецкі цэнтр БДУ, 2004. – 280 с.

УДК 385.81

Мэты Германіі ў вайне супраць СССР. План «Барбароса»

Грейбо К. В.

Навуковы кіраўнік Савік С. А.

Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт

Уводзіны. Напад на Савецкі Саюз 22 чэрвеня 1941 года павярнулася жахлівай трагедыяй для дзвюх сотняў мільёнаў чалавек. У рамках плана «Барбароса» нацысцкая Германія засяродзіла лепшыя войскі на Ўсходнім фронце. На думку гісторыкаў, агрэсія супраць СССР была няўхільным этапам нямецкай экспансіі ў Еўропе.

Асноўная частка. У другой палове 1930-х гадоў на сусветнай арэне з'явіўся новы, надзвычайна амбіцыйны гулец. У 1939–40-х гадах нацысцкая Германія разам з хаўруснікамі акупавалі амаль усю Еўропу. Адзінай нескаронай дзяржавай на Захадзе была Вялікабрытанія. Пасля падання Францыі ў чэрвені 1940 года перад нацысцкім кіраўніцтвам стаяў выбар: працягнуць наступ на Захад, і правесці дэсантавую аперацыю на Імглістым Альбіёне, ці разгарнуць сваё войска супраць Савецкага Саюза, з якім у жніўні 1939 года была складзена дамова пра ненапад. На першы пагляд магло здацца, што летам 1940 г. паміж СССР і Германіяй былі самыя добрасуседскія адносіны. Пасля знявольнення ў 1939 г. дамовы пра ненапад і шэрага гандлёвых пагадненняў у Германію шлі эшалоны з зернем і нафтай, а адтуль – рознае абсталяванне, машыны і нават асобныя ўзоры ўзбраення. Германію наведвалі не толькі савецкія гандлёвыя прадстаўнікі, але і вайсковыя адмыслоўцы, якім быў адкрыты доступ на асобныя прадпрыемствы па вытворчасці вайсковай тэхнікі. Аднак за гэтай звонку шчаснай карцінай хавалася іншае: абедзве дзяржавы вялі нястомную рыхтоўлю да вайны. Германія была ўпэўнена, што Масква не ўступіць у вайну на боку Лондана і зможа засяродзіць сілы на сухапутным уварванні ў Вялікабрытанію. У ліпені 1940 года была зацверджана аперацыя «Марскі леў». Аднак агрэсія супраць Вялікабрытаніі магла памяшаць рэалізацыі іншых стратэгічных заданняў. Першае, Германія рызыкавала атрымаць дужага суперніка ў асобе ЗША. Другое, нацысты пазбываліся важнай перавагі ў будучай вайне на Усходзе межы [1, с. 215].